

**Kempeleen lukion
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
lukuvuosille 2019–2020, 2020-2021 ja 2021-2022**

Sisältö

1 Johdanto

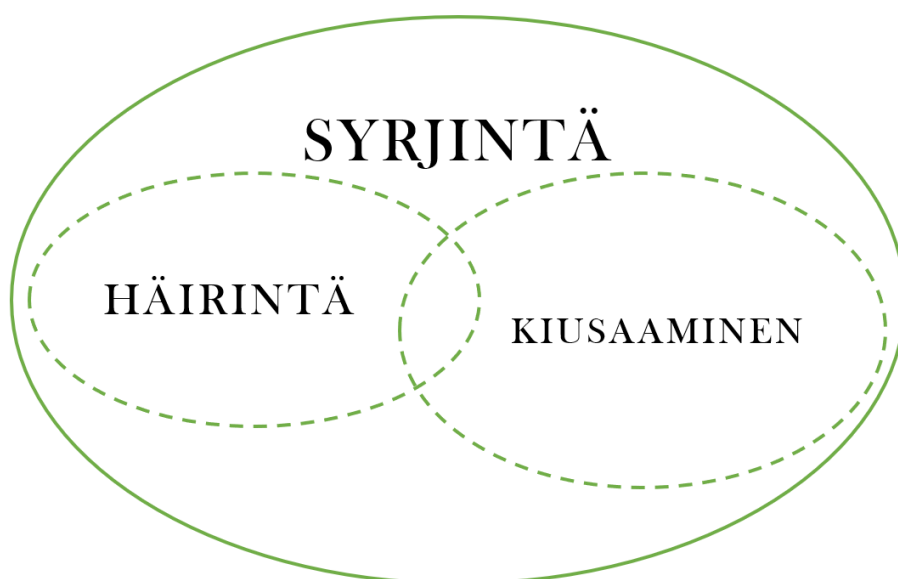
2 Tähänastisen toiminnan kuvaus

3 Katsaus Kempeleen lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteeseen

4 Toimenpiteet tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi 2019–2022

5 Tiedotus, seuranta ja suunnitelman ylläpito

6 Toimintaohjeet syrjintä- ja häirintätapauksissa (esimerkiksi koulukiusaaminen)

1 Johdanto

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tarkoittavat ensisijaisesti ihmisarvon kunnioittamista ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Yhdenvertaiset mahdollisuudet eivät tarkoita erojen kieltämistä. Erilaiset taustat eivät kuitenkaan saisi vaikuttaa yksilöiden mahdollisuuksiin saada koulutusta ja kehittää itseään kykyjensä mukaan.

Lukiot kuten muutkin oppilaitokset ovat monimuotoisia yhteisöjä, joissa opiskelee ja työskentelee taustaltaan ja toimintakyvyltään erilaisia, eri-ikäisiä ihmisiä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun tarkoitus on varmistaa, että eri sukupuolia edustavat, erilaisista lähtökohdista tulevat opiskelijat saavat tasavertaiset mahdollisuudet lukio-opiskeluun ja työntekoon sekä tulevaisuuden valintoihin.

Yhdenvertaisuus on lukio-opetusta koskevan lainsäädännön perustana. Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus liittyvät myös opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin kasvatusta- ja opetustyön aihekokonaisuuksiin.

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon tai vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, fyysisten ominaisuuksien, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että luettelossa mainittujen kaltaisia ihmisen identiteettiin läheisesti kuuluvia asioita kunnioitetaan ja vaalitaan turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä. Opiskeluyhteisön esteettömyyden ja saavutettavuuden tavoitteena on, että kaikki pystyvät osallistumaan yhteisön toimintaan sen täysivaltaisina jäseninä. Tarvittaessa ympäristöä ja palveluita on muokattava niin, että esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat.

Tasa-arvolaki velvoittaa oppilaitokset antamaan sellaista opetusta ja kasvatusta, joka takaa opiskelijoille tasavertaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sukupuolesta riippumatta. Lain mukaan tämä pitää huomioida niin opetuksessa kuin oppimateriaalien valinnassa. Mitä tasa-arvon toteutumiseen tulee, erityisinä ongelmina on mainittava sukupuoleen perustuva häirintä ja seksuaalinen häirintä. Sukupuoleen perustuva häirintä on ei-toivottua käytöstä, joka liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Sukupuoleen perustuvat häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista. Seksuaalinen häirintä puolestaan on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen ihmisen koskemattomuutta.

Yhdenvertaisuuslain mukaan (1325/2014) oppilaitoksella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (609/86, muutettu lailla 1329/2014) edellyttää, että oppilaitoskohtaisesti on laadittava tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Kempeleen lukiossa tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma on yhdistetty yhdeksi toiminnalliseksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaksi, joka laaditaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan, ja jonka toteutumista seurataan säännöllisesti. Laissa säädetään, että oppilaitoksessa tulee olla myös erillinen henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen johtajan ja henkilöstön kanssa. Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma rajautuu pois tästä suunnitelmasta.

Tavoitteena on kehittää Kempeleen lukiota tasa-arvoisena, yhdenvertaisena ja moninaisena oppilaitoksena,

- jossa kaikkia henkilöitä kohdellaan yhdenvertaisesti ja arvostetaan yhtäläisesti opiskelun arjen tilanteissa sukupuolesta riippumatta,
- ja jossa esteettömyys ja saavutettavuus edistävät yhdenvertaista osallisuutta,
- ja jossa erilaisia yksilöitä kannustetaan kunnioittamaan toistensa erilaisuutta, hyväksymään toistensa erilaisuus ja toimimaan vuoropuhelussa yhteiseksi parhaaksi.

Jokaisella Kempeleen lukion opiskelijalla ja henkilökunnan edustajalla on oikeus tuntee olevansa kouluyhteisön tasa-arvoinen, yhdenvertainen ja hyväksytyt jäsen.

2 Tähänastisen toiminnan kuvaus

Elokuussa 2016 käyttöön otetun uuden opetussuunnitelman valmistelun yhteydessä Kempeleen lukiossa laadittiin pitkälti Helsingin normaalilyseon vastaavan suunnitelman pohjalta (ja Helsingin normaalilyseon luvalla) Kempeleen lukion yhdistetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Kyseinen suunnitelma toimenpide-ehdotuksineen hyväksyttiin toukokuun 2016 opettajankokouksessa.

Elokuun 2016 opettajankokouksessa perustettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn laatimista varten työryhmä. Kyselytyöryhmä laati laajahkon kyselyn, jossa kysyttiin sellaisista tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä asioista, jotka liittyvät nimenomaan koulutyöhön ja koulun arkeen, ja joihin koulussa voidaan vaikuttaa. Osa kysymyksistä liittyi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen koulun toimintakulttuurissa, vuorovaikutustilanteissa ja opintasuoritusten arvioinnissa. Opiskelijakunnan hallitus tutustui kyselyyn etukäteen ja heille varattiin mahdollisuus kommentoida kysymyksiä.

Kempeleen lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely toteutettiin Wilma-kyselynä opiskelijoille ja opettajille keväällä 2017. Kempeleen lukion yhdistetty toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu kyselyn tulosten ja annettujen kommenttien pohjalta.

Suunnitelman hyväksymisen jälkeen seuraavana vuorossa ovat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän perustaminen ja lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoiminnasta vastaavan opettajan valitseminen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedottaminen opiskelijoille, henkilöstölle sekä alaikäisten opiskelijoiden huoltajille.

3 Katsaus Kempeleen lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteeseen

Huhtikuussa 2017 toteutettuun Kempeleen lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyyn osallistui yhteensä noin 200 pääosin ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa ja yhteensä 15 opettajaa. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 42 % ilmoitti olevansa sukupuoleltaan nainen, 55 % mies, 2 % muu, ja 1 % valitsi vaihtoehdon ”en halua vastata”.

3.1 Viihtyvyys, turvallisuus ja koulun toimintakulttuuri sekä tasa-arvoinen koulu

Kempeleen lukio haluaa tarjota opiskelijoilleen ja työntekijöilleen turvallisen, terveellisen ja mahdollisimman viihtyisän opiskelu- ja työskentely-ympäristön. Koulun opetus- ja vuorovaikutustilanteissa on tavoitteena se, että jokainen Kempeleen lukion opiskelija uskaltaa ilmaista vapaasti ajatuksiaan ja mielipiteitään. Myös opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus ja koko koulun toimintakulttuuri ovat parhaimmillaan avoimia, kannustavia sekä vuoropuheluun ja moninaisuuteen rohkaisevia.

Kyselyn tulosten mukaan Kempeleen lukion opiskelijoiden perusturvallisuus vaikutti olevan kohtalaisessa kunnossa. Valtaosa opiskelijoista ilmoitti tulevansa mielellään tai verrattain mielellään kouluun ja tuntevansa olonsa koulussa turvalliseksi tai verrattain turvalliseksi. Suurin osa opiskelijoista koki pystyvänsä kääntymään jonkun koulussa työskentelevän henkilön puoleen, mikäli ilmenisi kouluun, opiskeluun, oppimiseen tai omaan jaksamiseen liittyviä huolia. Enemmistö opiskelijoista raportoi, ettei heitä ainakaan kokonaan suljettu pois eikä eristetty niistä ryhmistä, joissa he halusivat olla mukana ja että heidän erityistarpeensa, kuten ruokavalio tai vaativat harrastukset, otettiin ainakin jollakin tavoin huomioon koulutyössä. Vastausten perusteella voidaan myös todeta, että opiskelua vaikeuttavat tekijät, kuten lukemiseen tai kirjoittamiseen liittyvät rajoitteet, otetaan huomioon opetus- ja koejärjestelyissä hyvin tai verrattain hyvin. Opiskelijat kokivat, että Kempeleen lukiossa opettajat ja muut henkilökunnan edustajat kohtelevat heitä asiallisesti tai ainakin melko asiallisesti ja että opiskelijat ja henkilökunta osallistuvat yhdessä koulun kehittämiseen ainakin jossakin määrin. Yli 90 % opiskelijoista on kokenut, että heidän

sukupuolensa ei ole rajoittanut lainkaan tai ainakaan merkittävässä määrin heidän toimintaansa eikä valintojaan Kempeleen lukiossa.

Kyselyn mukaan kehitettävää löytyi fyysisestä opiskeluympäristöstä. Osa Kempeleen lukion opiskelijoista koki koulutilat osittain tai täysin epäasianmukaisiksi. Koulutiloja koskeissa vastauksissa mainittiin muun muassa huono tai tunkkainen sisäilma, kylmyys, vanhanaikaisuus, ahtaus ja pulpettien epäergonomisuus. Opiskelijoiden kokemuksia fyysisestä opiskeluympäristöstä pitää selvittää uudelleen, koska vuonna 2017 toteutettu ilmanvaihtojärjestelmän uusiminen ja muutamat muut vuoden 2018 aikaiset korjaukset ovat kohentaneet tilannetta.

Kyselyn perusteella kehittämiskohteiksi nousivat syrjinnän ja koulukiusaamisen ehkäiseminen ja kyseisiin ongelmiin puuttuminen. Lähes viidesosa opiskelijoista oli sitä mieltä, että Kempeleen lukiossa syrjitään muita jonkin yksilöllisen ominaisuuden tai valinnan perusteella. Samoin lähes viidesosa oli sitä mieltä, että koulukiusaamiseen ei puututa ollenkaan tai ei ainakaan riittävän tehokkaasti. Melko merkittävä on myös niiden opiskelijoiden osuus vastaajista, joiden mielestä Kempeleen lukiossa ei saa olla osittainkaan oma itsensä eikä ilmentää sukupuoltaan sellaisella tavalla kuin haluaa. Opiskelijakommentteihin joku olikin kirjoittanut: *"Itse olen kokenut, että erilainen pukeutuminen, hiustyyli yms. saa aikaan pitkiä katseita (huonossa mielessä), ja olen itsekin kokenut itsensä ilmaisemisen hieman vaikeana tämän takia."*

Lisää kehittämiskohteita löytyi koulun ilmapiiristä ja keskustelukulttuurista. Yli viidesosa opiskelijoista ei pitänyt Kempeleen lukion ilmapiiriä avoimena eikä innostavana. Lähes viidesosa opiskelijoista oli lisäksi sitä mieltä, että koulun ilmapiiri ei tue lainkaan moninaisuutta ja erilaisuutta tai tukee niitä huonosti. Miltei 90 % opiskelijoista koki, että Kempeleen lukiossa kyllä arvostetaan keskustelua ja erilaisia mielipiteitä, mutta avointa keskustelua tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista kaivattiin runsaasti lisää. Lähes 40 % opiskelijoista oli sitä mieltä, että tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ei keskustella Kempeleen lukiossa lainkaan tai ei keskustella riittävästi. Lähes 20 % opiskelijoista kaipasi lisäksi tietoa ja tiedottamista sukupuolten tasa-arvosta.

Opiskelijoita pyydettiin avoimessa vastauksessa määrittelemään oma näkemyksensä siitä, millainen on tasa-arvoinen lukio. Vastauksista on nähtävissä pyrkimys samanlaisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, kaikkien huomioonottamiseen ja hyväksytyksi tulemiseen ja jokaisen kohtelemiseen yksilönä sekä tarve keskustella tasa-arvoasioista. Tasa-arvoisessa lukiossa

- *"kaikki saavat olla omia itsejään, pelkäämättä muiden tuomitsemista"*
- *ja opiskelijoita "kohdellaan sukupuolesta riippumatta tasa-arvoisesti erilaisissa tilanteissa. Ketään ei syrjitä sukupuolesta, uskonnosta, seksuaalisesta suuntautumisesta riippuen."*
- *"Opiskelijat otetaan vastaan ihmisinä ja persoonina, eikä sukupuoli merkitse siinä mitään."*
- *"Kerrotaan enemmän tasa-arvosta ja jotkut asiat ei jaoteltaisiin aina tyttöihin ja poikiin, voisi vaikka jaotella syntymäpäiviin yms."*
- *"Jokaisella on oikeus sanoa oma mielipide ja muut kunnioittavat ja kuuntelevat sitä."*

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista keskustelemisen ja tiedottamisen lisäksi keskeinen kehittämiskohde tulee olemaan erilaisten persoonallisuuksien ja erilaisten oppimistapojen huomioon ottaminen koulutyössä. Yli 30 % opiskelijoista koki, että Kempeleen lukiossa ei oteta lainkaan huomioon tai ei oteta tarpeeksi hyvin huomioon erilaisia persoonallisuuksia ja erilaisia tapoja oppia. Erityisesti monet tytöiksi itsensä identifioineet vaikuttivat olevan tyytymättömiä vallitsevaan tilanteeseen.

Myös koulun viestintää täytyy kehittää. Täysin tyytyväisiä viestinnän avoimuuteen, toimivuuteen ja tavoittavuuteen oli opiskelijoista vain vajaa kolmasosa. Viestinnän tilasta ja opiskelijoiden havainnoista ja toiveista on tehtävä lisäselvitys.

3.2 Tasa-arvo opetuksessa, ohjauksessa ja oppimateriaaleissa

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn mukaan opiskelijat kokivat, että opettajat kannustavat heitä yhtä paljon ja asettavat samanlaisia vaatimuksia kaikille riippumatta sukupuolesta. Opiskelijoiden vastauksissa oltiin myös verrattain tyytyväisiä arvioinnin tasapuolisuuteen. Valtaenemmistö opiskelijoista oli täysin samaa mieltä siitä, että opiskelijan sukupuoli ei vaikuta opintosuoritusten arviointiin. Opiskelijat kokivat myös, että he saavat ilmaista mielipiteitään oppitunneilla yhtäläisesti sukupuolesta riippumatta. Yleinen opiskelijakokemus oli myös se, että opettajat arvostavat opiskelijoita sukupuolesta riippumatta, kuten myös opiskelijat opettajia.

Kehitettävää oli sen sijaan siinä, miten opettajat kohtelevat opiskelijoita opetustilanteissa. Noin 20 % opiskelijoista koki, että sukupuoli vaikuttaa opiskelijoiden kohteluun oppitunnilla. Samoin koettiin, että opettajat kohtelevat sukupuolia eri tavalla poissaoloja ja myöhästymisiä kontrolloitaessa ja että muitakin koulun sääntöjä ja käytänteitä sovelletaan eri tavalla eri sukupuolten edustajiin. Kehitettävää oli opiskelijoiden mukaan myös siinä, että opiskelijat saisivat opettajilta yhtäläisesti huomiota sukupuolesta riippumatta.

Opiskelijat olivat havainneet, että käytössä olevat oppimateriaalit noudattavat edelleen enimmäkseen perinteisiä sukupuolirooleja, eikä niissä ole kuvia tai tekstejä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä eikä sateenkaariperheistä. Jatkossa asiaan pitää kiinnittää huomiota oppimateriaalien laatimisessa ja valinnassa.

Opiskelijoiden ohjauksessa sukupuolten tasa-arvo näytti toimivan Kempeleen lukiossa hyvin. Opiskelijat kokivat, että heitä rohkaistaan tekemään itseään kiinnostavia oppiaine- ja kurssivalintoja sukupuolesta riippumatta. Samoin opiskelijat kokivat, että heitä rohkaistaan tutustumaan aidosti itseään kiinnostaviin ammatteihin ilman perinteisten sukupuolirajojen painolastia.

3.3 Tasa-arvo opiskelijoiden keskinäisessä toiminnassa

Kyselyn mukaan vaikuttamismahdollisuudet opiskelijoiden keskinäisessä toiminnassa kuten opiskelijakunnassa, ryhmän puheenjohtajistossa sekä vanhojenpäivä- ja abitoimikunnissa nähtiin kyselyn vastauksissa verrattain tasa-arvoisina ja sukupuolesta riippumattomina.

3.4 Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koulussa

Seksuaalisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitetaan ei-toivottua ja yksipuolista joko fyysistä tai sanallista seksuaaliväritteistä käyttäytymistä. Häirintä ja ahdistelu herättävät kohteessaan kielteisiä tunteita. Noin 20 % kyselyyn vastanneista opiskelijoista oli huomannut vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä ja tai loukkaavaa kaksimielistä tai härskiä puhetta. Vajaa 10 % oli huomannut vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvaa sanatonta häirintää (tuijottelua, viheltelyä tms.). Kouluun tai opiskelutovereihin liittyvissä yhteyksissä oli myös huomattu loukkaavaksi, ahdistavaksi tai kiusalliseksi koettuja kuvia tai julkaisuja. Suurimmassa osassa tapauksista häirintään oli syyllistynyt toinen koulun opiskelija, mutta parissa tapauksessa myös jonkun henkilökunnan jäsenen toiminta oli koettu häirinnäksi.

Oppilaitoksissa ei tule sallia minkäänlaista seksuaalista eikä sukupuoleen perustuvaa häirintää. Häirintä tulee aina saattaa henkilökunnan tietoon, ja siihen pitää puuttua välittömästi. On tärkeää, että koululla on selkeät toimintaohjeet häirintätapausten käsittelyyn. Jo lähtökohtaisesti on korostettava, että häirinnän kohteeksi joutunut henkilö ei ole vastuussa tapahtuneesta eikä ole siihen syyllinen.

3.5 Yhdenvertaisuus ja syrjintä

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän etnisen tai kulttuurisen taustan, uskonnon, vakaumuksen, arvomaailman, kielen, vammaisuuden, iän, seksuaalisen tai sukupuoli-identiteetin, pukeutumisen ja

mielipiteiden perusteella. Merkittävä osa kyselyyn vastanneista opiskelijoista koki ja oli huomannut, että Kempeleen lukiossa syrjitään muita. Vajaa 10 % opiskelijoista koki joutuneensa syrjinnän kohteeksi, ja 5 % ilmoitti itse syrjineensä tai nimitelleensä muita. Kyselyn mukaan Kempeleen lukiossa esiintyy syrjintää, joka liittyy pukeutumiseen, mielipiteisiin, ikään tai opiskelun vuositason, aiempaan erimielisyyteen henkilöiden välillä, kotitaustaan, sosioekonomiseen asemaan tai yhteiskuntaluokkaan, seksuaaliseen suuntautumiseen tai terveydentilaan, fyysiseen ominaisuuteen tai vammaan. Muista syrjintää aiheuttaneista seikoista mainittiin ujo persoonallisuus ja sisäänpäin suuntautuneisuus sekä erilainen ulkonäkö ja ennakkoluulot. Valtaosassa tapauksista syrjijänä oli ollut opiskelutoveri, muutamassa tapauksessa myös opettaja. Koulukiusaaminen on yksi syrjinnän muoto. Opiskelijoiden vastauksista ilmeni, että Kempeleen lukiossa esiintyy jonkin verran kiusaamista, ja että kiusaamiseen pitää puuttua nykyistä tehokkaammin. Lähes 20% opiskelijoista oli sitä mieltä, että koulukiusaamiseen ei puututa riittävän tehokkaasti.

Kyselyn vastauksista ilmeni esimerkiksi, että

- ennakkoluuloja ja stereotyyppioita kuuli opiskelijoiden mukaan *”ns. vitsillä sanottuna kaveriporukoissa”*.
- *”Poikien keskuudessa on ollut paljon ennakkoluuloja vähemmistöryhmiin kuuluvista esim. homoista.”*
- *”Asioihin ei puututa herkästi, koska ne ovat joko ’läppää’ tai muiden asioihin puuttuminen koetaan tungettelevana.”*
- Opiskelija oli *”välitunnilla kuullut toisiin kohdistuvaa arvostelua ulkonäön tai käytöksen perusteella”*.

Opiskelijoita pyydettiin avoimessa kysymyksessä kertomaan havainnoistaan, jotka koskevat Kempeleen lukion toimintaympäristön esteettömyyttä. Opiskelijoiden havainnoissa tiedonsaannin esteiksi oli luokiteltavissa se, että koulussa vaaditaan opiskelijoilta kurssisuorituksissa monien verkkosivustojen käyttöä. Taloudelliseksi esteeksi mainittiin kuvataiteen kurssien materiaalmaksut, joita kaikilla ei ole varaa maksaa. Liikkumisen, näkemisen tai kuulemisen esteitä ei ollut mainittu, mutta muista fyysisistä esteistä mainittiin koulutilojen ajoittainen ahtaus. Sosiaalisia esteitä ei ollut havaittu.

Syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi tehtävää työtä on koulussamme tehostettava. On tärkeää, että sekä opettajat että opiskelijat tiedostavat, mitä syrjinnällä tarkoitetaan ja miten eri tavoin se voi ilmetä. Ennakkoluulo- ja stereotyyppipuheisiin pitää puuttua herkemmin, ja syrjintää eikä kiusaamista tule suvaita lainkaan. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös tiedonsaannin saavutettavuuteen ja taloudellisten esteiden purkamiseen.

3.6 Kehittämistoimet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi

Kyselyssä opiskelijoita pyydettiin ehdottamaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voitaisiin edistää Kempeleen lukiossa. Opiskelijat toivoivat lisää ryhmäytymistä ja kaikille yhteistä toimintaa, joka parantaisi yhteisöllisyyttä ja yhteishenkeä koko koulussa sekä erityisesti opiskelijoiden ja opettajien välillä. Myös oppitunneille haluttiin yhdenvertaista ilmapiiriä. Toivottiin myös lisätietoa seksuaalisista suuntautumisista ja avoimuutta erilaisia seksuaalisuuksia kohtaan sekä tietoisuuden herättelemistä sukupuolten moninaisuudesta. Yleensäkin avoimuutta toivottiin lisää, ja mitä tahansa erilaisuutta koskeviin kielteisiin asenteisiin puuttumisen arveltiin myös parantavan yhdenvertaisuutta.

Yli 30 % opiskelijoista katsoi, että koulussa pitää kehittää terveydentilaan, fyysisiin ominaisuuksiin tai vammaisuuteen liittyvää yhdenvertaisuutta. Suunnilleen yhtä suuri osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että kehitettävää löytyy pukeutumiseen liittyvästä yhdenvertaisuudesta, ja että mielipiteisiin liittyvä yhdenvertaisuutta pitää parantaa. Huomiota kiinnitettiin kyselyssä myös seksuaaliseen identiteettiin ja sukupuoli-identiteettiin liittyvään yhdenvertaisuuteen. Keskustelua toivottiin lisää erityisesti tasa-arvosta ja seksuaalisesta häirinnästä sekä yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä. Myös koulun viestinnän selkeyteen toivottiin parannuksia.

4 Toimenpiteet tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi 2019–2022

Seuraavassa esitellään Kempeleen lukion strategia esiin nousseisiin epäkohtiin sekä suunnitellut toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi toimintakaudella 2019–2022.

4.1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän perustaminen

Kempeleen lukioon pitää perustaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä ja valita tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoiminnasta vastaava opettaja koordinoimaan toimintaa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta pitää tiedottaa opiskelijoille, henkilöstölle sekä alaikäisten opiskelijoiden huoltajille.

4.2 Kyselyn perusteella tarvittavat toimenpiteet

Kyselyn perusteella kehittämiskohteiksi nousivat syrjinnän ja koulukiusaamisen ehkäiseminen ja kyseisiin ongelmiin puuttuminen, jotta jokainen saa olla oma itsensä ja ilmentää sukupuoltaan sellaisella tavalla kuin haluaa.

Koulun ilmapiiriä ja keskustelukulttuuria pitää edelleen kehittää, jotta ne muodostuvat entistä avoimemmiksi ja innostavammiksi sekä moninaisuutta ja erilaisuutta tukeviksi. Avointa keskustelua tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista tarvitaan runsaasti lisää. Keskustelun pohjaksi tarvitaan tietoa ja tiedottamista kaikkien sukupuolten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Huomiota pitää kiinnittää erilaisten persoonallisuuksien ja erilaisten oppimistapojen huomioon ottamiseen koulutyössä.

Myös koulun viestinnän avoimuutta, toimivuutta ja tavoitettavuutta täytyy kehittää. Viestinnän tilasta ja opiskelijoiden havainnoista ja toiveista on tehtävä lisäselvitys.

Opettajien pitää pyrkiä tietoisesti siihen, että sukupuoli ei vaikuttaisi opiskelijoiden kohteluun oppitunnilla. Samoin on tärkeää, että opettajat kohtelevat kaikkia sukupuolia samalla tavalla poissaoloja ja myöhästymisiä kontrolloitaessa ja muitakin koulun sääntöjä ja käytänteitä sovellettaessa. Opiskelijoiden tulisi saada opettajilta yhtäläisesti huomiota sukupuolesta riippumatta. Lisäksi oppimateriaalien laatimisessa ja valinnassa pitää kiinnittää huomioita siihen, että kuvituksissa ja teksteissä tulee esille sukupuolen moninaisuus ja perinteisten sukupuoliroolien kyseenalaistaminen. Jokaisen kokemusta omasta sukupuolestaan pitää kunnioittaa.

Oppilaitoksissa ei tule sallia minkäänlaista seksuaalista eikä sukupuoleen perustuvaa häirintää. Syrjintää ja häirintää koskevien toimintaohjeiden pitää olla kaikkien opiskelijoiden ja opettajien tiedossa. Häirintä tulee aina saattaa henkilökunnan tietoon, ja siihen pitää puuttua välittömästi. Opiskelijoille on korostettava, että häirinnän kohteeksi joutunut henkilö ei ole vastuussa tapahtuneesta eikä ole siihen syyllinen. Koulukiusaamista ei tule hyväksyä missään muodossa. Kiusaaminen tulee aina tuoda henkilökunnan tietoon ja siihen pitää puuttua heti. Ratkaisumallina voidaan käyttää esimerkiksi opiskelijahuoltosuunnitelman kiusaamisasioiden käsittelykaaviota.

Kouluyhteisössä ilmeneviin yhdenvertaisuutta rikkoviin tai tasa-arvoa loukkaaviin pieniinkin asioihin, häiriöihin tai pulmiin tulee suhtautua vakavasti eikä niitä saa sivuuttaa tai vähätellä. Jokaisella on oikeus turvalliseen, tasa-arvoiseen ja moninaiseen kouluyhteisöön. Moninaisuus tulee nähdä ja siihen pitää suhtautua yhteisön voimavarana sen kaikille jäsenille.

Syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi tehtävää työtä on koulussamme tehostettava. On tärkeää, että sekä opettajat että opiskelijat tiedostavat, mitä syrjinnällä tarkoitetaan ja miten eri tavoin se voi ilmetä. Ennakkoluulo- ja stereotyyppipuheisiin pitää puuttua herkemmin, ja syrjintää eikä kiusaamista tule suvaita lainkaan. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös tiedonsaannin saavutettavuuteen ja taloudellisten esteiden purkamiseen.

Koulussa tarvitaan lisää ryhmäytymistä ja kaikille yhteistä toimintaa, joka parantaa yhteisöllisyyttä ja yhteishenkeä koko koulussa sekä erityisesti opiskelijoiden ja opettajien välillä. Tarvitaan myös lisätietoa seksuaalisista suuntautumisista ja avoimuutta erilaisia seksuaalisuuksia kohtaan sekä tietoisuuden

herättelemistä sukupuolten moninaisuudesta. Mitä tahansa erilaisuutta koskeviin kielteisiin asenteisiin puuttumista sekä avoimuutta tarvitaan lisää.

Koulussa pitää kehittää terveydentilaan, fyysisiin ominaisuuksiin tai vammaisuuteen liittyvää yhdenvertaisuutta. Pukeutumiseen liittyvää yhdenvertaisuutta ja erilaisten mielipiteiden kunnioittamista pitää parantaa, samoin seksuaaliseen identiteettiin ja sukupuoli-identiteettiin liittyvää yhdenvertaisuutta. Keskustelua tarvitaan lisää erityisesti tasa-arvosta ja seksuaalisesta häirinnästä sekä yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä voitaisiin avata, tietoisuutta herätellä ja keskustelua viritellä erityisenä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemapäivänä. Teemapäivä olisi yksi lukion vuosisuunnitelmaan kirjattava erityispäivä. Teemapäivän ohjelmassa voisi olla esimerkiksi elävä kirjasto, vierailuluentoja, työpajoja ja paneelikeskusteluja. Teemapäivän järjestelyistä vastaisi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä yhdessä opiskelijakunnan hallituksen kanssa. Lisäksi voisi olla tietoisukuja päivänavausten yhteydessä. Info-tv:ssä voisi olla viikoittainen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä pohdintakysymys. Myös ryhmänohjaustuokioilla voisi olla aiheeseen liittyviä pohjustuksia ja keskustelunavauksia.

Lisäksi tarvitaan koulutusta opettajille tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemasta. Koulutus voitaisiin järjestää niin sanottuna puoli-VESOna tai jopa koko päivän VESOna. Lyhyttempauksena voitaisiin kokoontua tutkimaan käytössä olevien oppikirjojen kuvat ja keskustelemaan havainnoista sekä tekemään tarvittaessa muutoksia esimerkiksi itse tehdyn oppimateriaalin tai kurssialustojen kuvitukseen.

Opiskelijakunnan hallitus voisi ottaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat yhdeksi pitkäaikaisteemakseen. Hallitus voisi koota keskustelunavauksia, nuorten omia epävarmuuden aiheita ja kysymyksiä sekä keksiä tempausideoita ja toteuttaa niitä.

Opiskelijoiden ja opettajien välistä yhteishenkeä voitaisiin yrittää viritellä esimerkiksi kerran jaksossa järjestettävillä kahvituokioilla. Kahville tultaessa jakaannuttaisiin sellaisiin ryhmiin, joissa on mukana 1–2 opettajaa ja 15–20 opiskelijaa. Opettajilla tai opiskelijoilla voisi olla mukana keskustelukysymyksiä tai voitaisiin keskustella ajankohtaisista aiheista. Ensimmäisillä kerroilla voitaisiin vaikkapa pelata lautapelejä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta voisi toimintansa alussa pitää kiinteistökierroksen, jonka aikana selvitetään koulurakennuksen esteettömyyttä ja sen perusteella laaditaan kunnan kiinteistötoimelle esitys ainakin pahimpien epäkohtien korjaamisesta.

5 Tiedotus, seuranta ja suunnitelman ylläpito

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on oltava helposti kaikkien saatavilla ja siitä on tiedotettava kaikille kouluyhteisön jäsenille. Tiedottaminen voidaan hoitaa koulun kotisivujen kautta tai erillisellä Wilma-tiedotteella.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista seurataan esimerkiksi kyselyillä. Suunnitelman sisältöä tarkistetaan ja muutetaan tarvittaessa.

6 Toimintaohjeet syrjintä- ja häirintätapauksissa (esimerkiksi koulukiusaaminen)

Koulussa, kuten missä tahansa muussakin ihmisyyhteisössä, kouluyhteisön jäsenten välillä saattaa syntyä erilaisia ristiriitoja hyvinkin usein – kaikki ristiriitatilanteet eivät tietystikään ole syrjintää tai häirintää. Pitää kuitenkin muistaa, että tasa-arvoinen ja yhdenvertainen oppimisympäristö on jokaisen kouluyhteisön jäsenen oikeus. Kenenkään ei tarvitse sietää häirintää eikä syrjintää toisten opiskelijoiden tai henkilökunnan taholta. Jos jokin yksittäinen tilanne tai toistuva toiminta jää vaivaamaan, on syytä aina selvittää, mistä siinä on kyse ja ratkaista ongelma, vaikkapa sitten kävisikin selville, että kyse ei olekaan ollut syrjinnästä tai häirinnästä. Epävarmoissa tilanteissa on siis parempi viedä asia eteenpäin kuin jäädä toimettomaksi. Tavoitteena on kaikille turvallinen, tasa-arvoinen ja yhdenvertaisesti hyvä työ- ja opiskeluyhteisö.

Mistä syrjinnässä ja häirinnässä on kyse?

Syrjintä

- toiminta tai käsky toimintaan, jossa henkilöä tai ihmisryhmää kohdellaan ilman hyväksyttävää syytä eri tavalla kuin muita samassa asemassa olevia ihmisiä
- syrjinnän syynä voi olla esimerkiksi kulttuuritausta, syntyperä, etninen tausta, kieli, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, ikä, uskonto tai mielipide
- voi olla myös välillistä, jolloin jokin näennäisesti puolueeton peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden.

Häirintä

- yksi syrjinnän ilmenemismuoto
- toiminta, joka synnyttää halventavaa tai uhkaavaa ilmapiiriä sekä loukkaa henkilön tai ihmisryhmän arvoa, kuten seksuaalivähemmistöön kuuluvan opiskelijan nimittely tai rasistiset vitsit.

Sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä

- ei-toivottu käytös, joka liittyy henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisemiseen
- ei ole luonteeltaan seksuaalista
- esimerkiksi halventavaa puhetta toisesta sukupuolesta, sukupuolivähemmistöön kuuluvan leimaamista epänormaaliksi, toisen ihmisen väheksyntää tai nöyryyttämistä sukupuolen perusteella, koulukiusaamista silloin kun se perustuu kiusatun sukupuoleen.

Seksuaalinen häirintä

- luonteeltaan seksuaalista, ei-toivottua toimintaa, joka loukkaa toisen ihmisen koskemattomuutta
- fyysistä, sanallista tai muunlaista häirintää
- seksuaalinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin:
 - seksuaalisesti vihjailevat eleet ja ilmeet
 - härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset ja kysymykset
 - seksuaalisesti värityneet aineistot, viestit, sähköpostit tai puhelinsoitot, toiminta sosiaalisessa mediassa
 - fyysinen koskettelu, sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
 - raiskaus tai sen yritys.

Mitä teet, jos joudut tai olet joutunut syrjinnän tai häirinnän kohteeksi?

1. **Pyydä kiusaajaa tai häiritsijää lopettamaan.** Tekijä ei välttämättä itse ymmärrä, että koet hänen käyttöksensä loukkaavaksi.
2. Jos epäasiallinen käyttäytyminen (viestien lähettäminen, vitsien kertominen tms.) lopettamispyynnöstäsi huolimatta jatkuu, **kirjaa muistiin tapahtumat ja dokumentoi häirintä tai syrjintä.** Huomioi seuraavat seikat:
 - Merkitse muistiin tapahtuman päivämäärä ja tilanne (esimerkiksi välitunti tai oppitunti).
 - Laadi lyhyt kuvaus epäasiallisesta käytöksestä: mitä tapahtui, kuka käyttäytyi epäasiallisesti.
 - Säästä mahdollisesti saamasi viestit, kuvat ja muu vastaava aineisto, koska niitä voidaan tarvita todisteina tapausta selvitetessä.
3. **Kerro syrjinnästä tai häirinnästä** (epäilystä tai todetusta) kenelle tahansa **aikuiselle** Kempeleen lukiossa. Voit kääntyä esimerkiksi seuraavien tahojen puoleen:
 - tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista vastaava opettaja
 - oma ryhmänohjaaja
 - kouluterveydenhoitaja
 - koulupsykologi, koulukuraattori
 - lukion rehtori, apulaisrehtori.